

Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2016

Jaroslava Šaková

21. február 2017 bol v Ústave slovenskej literatúry SAV venovaný vedeckému semináru pod názvom *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2016*. Podujatie organizované v spolupráci s o.z. Platforma pre literatúru a výskum otvoril Radoslav Passia (Ústav slovenskej literatúry SAV) a po jeho úvodných slovách nasledovali dva bloky príspevkov.

Na úvod vystúpila Ivana Taranenková (Ústav slovenskej literatúry SAV) s príspevkom „*Vymknuta ze svých kloubů doba šílí*“ (*Apokalypsa spoločenskej tranzície v aktuálnej próze*), sledujúcim paradigmatu apokalypsy, ktorá je prítomná vo všetkých druhoch umenia, a svoje uplatnenie nachádza aj v súčasnej slovenskej próze. Eschatologický kontext bol popísaný na príklade troch próz: *Asvabaždenie* Máriusa Kopcsaya, *Veľká láska* Ballu a *Som Paula* Ondreja Štefánika. S vedomím eventuálneho príchodu apokalypsy, respektíve vypuknutia vojny autori týchto diel pracujú rôznorodo, a tak zatiaľ čo v prípade *Veľkej lásky* sa protagonistka nachádza takpovediac v stave zaseknutosti „pred búrkou“, u Štefánika sa už objavuje konštatovanie, že svet nevie byť vynaliezavý a vždy znovu siahne len po vojne, ktoré sa ešte výraznejšie približuje ironickému spôsobu videnia skutočnosti. V prózach o blížiacom sa konci Taranenková vyzdvihla nemožnosť tohto konca, kvôli čomu sa kríza protagonistov vníma ako permanentný stav. Zároveň v nich dochádza k prehodnoteniu súčasného postavenia ironie. Príspevok príznačne skončil ikonickými

veršami T. S. Eliota: „*Teda takto sa svet končí / Teda takto sa svet končí / Teda takto sa svet končí / Nie treskom ale skučaním.*“

Ďalším rečníkom bol Karol Csiba (Ústav slovenskej literatúry SAV) s referátom *Zhody a odlišnosti dvoch historických próz (Silvester Lavrík: Nedelné šachy s Tisom, Lukáš Luk: Zlodeji medu)*. Za spoločné východiská týchto próz možno považovať historické fakty a orálnu históriu, pričom obaja autori s nimi pracujú odlišným spôsobom. Lavrík v diele z obdobia Slovenského štátu uplatňuje stratégiu autorského zahmlievania a okrem toho okolo hlavnej protagonistky Anny vytvára sieť vzťahov, pričom ostatné postavy predstavujú „narušiteľov istôt“. Luk v *Zlodejoch medu* zachytáva obdobie christianizácie Európy okolo roku 1000, dôraz je teda kladený zväčša na všeobecnejšie otázky, ale rovnako sa tu nájde priestor na netypickú prácu so zobrazovaním historických faktov. V závere príspevku Csiba konštatoval, že obe knihy spája predovšetkým pocit, akoby sme ich už niekde čítali, vyplývajúci práve zo spôsobu, akým autori pracujú s históriou.

Tretí výstup prvého bloku pod názov „*Krása spíš?*“ (*Nad básnickými debutmi rokov 2015 – 2016. Pariláková, Tuleja, Kaščáková, Adamuščin*) predniesol Michal Jareš (ÚČLAV ČR). V centre pozornosti boli nasledujúce básnické debuty: *Bielenie, Pýcha, Krmiť leva* a *Rozsievač burín*. Nepopierateľný vzor v básnickom minimalizme ich autorov predstavujú diela Rudolfa Juroleka a Erika Jakuba Grocha. Tuleju

266 a Adamuščina Jareš označil za regionálnych minimalistov, keďže ide o pomerne neznámych autorov, no poukázal aj na ich zaujímavú prácu s časom (Tuleja) či zobrazovanie krajiny bez prítomnosti ľudí (Adamuščin). V prípade ženských debutantiek spomenul Kaščáčkovej okaté volanie o pozornosť a rozdelenie Parilákovvej *Bielenia* na 7 farebných častí, približujúce zbierku ku charakteru skladby.

Magdalena Bystrzak (Ústav slovenskej literatúry SAV) odprezentovala príspevok „*Slabšie“ pohlavie. Ženy v prózach J. Juráňovej a M. Kompaníkovej (Cudzie príbehy, Na sútoku)*. Na príklade dvoch spomenutých próz charakterizovala zobrazenie marginalizovaných postáv v tvorbe oboch autoriek, pričom rozlíšila Juráňovej civilnejší a Kompaníkovej dekoratívnejší rukopis. Fikčný svet knihy *Na sútoku* s rozprávkovou inšpiráciou Andersenovou *Snehovou kráľovnou* tvoria „zrúcaniny ideálu“, autorka príspevku postrehla Kompaníkovej emotívny povzdych nad touto situáciou a jej násilnú dramatizáciu, ktorú možno postaviť do opozície voči „babskému smiechu“ Juráňovej postáv.

Druhý blok vedeckého seminára otvoril Vladimír Barborík (Ústav slovenskej literatúry SAV) výstupom *Súčasná možnosť románu: nad Havranovým Analfabetom*, v ktorom sa zamyslel nad tým, ako má vyzeráť kniha súčasnosti v nadväznosti na ambície, čím všetkým by chcela byť Havranova kniha *Analfabet*. Zobrazenie Bratislavy nás smeruje k úvahám o permanentne prítomnom pocite absencie románu, ktorý by zachytil toto mesto v jeho komplexnosti ako univerzálny literárny model. V románe *Analfabet* sa objavuje kríženie viacerých románových typov a perspektív postavy, čo možno pripísať pokusu o hru. Hrať sa však autor (nielen) podľa Barboríka môže vtedy, ak do hry vloží prevahu, nie deficit.

Radoslav Passia (Ústav slovenskej literatúry SAV) v *Debute Jakuba Juhása Novoročný výstup na Jaseninu* otvoril otázku lokalizmu, keď zaradil Juhása do línie lokalistov od Paina až po Balka. Spomenul aj možnosť vnímania Juhásovho debutu ako regionálnej alternácie diela Maroša Krajňáka. Za silnú stránku debu-

tanta označil jeho schopnosť evokovať v texte atmosféru, čo sa prejavuje napríklad v intertextovom využití heideggerovského motívu „svetliny“. V *Novoročnom výstupe na Jaseninu* môžeme podľa Passia identifikovať žáner iniciačného cestopisu, do ktorého je pretavený základný motív sebahľadania protagonistu.

Pavol Markovič (FF PU) v referáte *Segmentácia a plasticita v prózach Petra Macsovszského (Tantalópolis a Mykať kostlivcami)* uvažoval nad metodologickým posunom, prejavujúcim sa v tom, že na rozdiel od diela *Mykať kostlivcami* je *Tantalópolis* písaný ako tvar, ktorý sa buduje po častiach, súbor plastických fragmentov. Cez otázku, do akej miery je možné u Macsovszského vôbec venovať sa topologickým analýzám, prešiel Markovič k rozboru názvu knihy *Tantalópolis*, ktorý evokuje situovanosť do modernity a zároveň do mýtu. Sugestívnou referenciou na pointilizmus vo výtvarnom umení sa napokon otvorila oblasť optických motívov v Macsovszského tvorbe.

Jaroslav Šrank (PedF UK) na úvod príspevku *Reportážnosť a reflexívnosť v zbierke Márie Ferenčuhovej Intimita* poznamenal, že pôjde skôr o dokumentárnosť a reflexívnosť v danej zbierke, pričom sama autorka v prípade tejto knihy hovorí, že sa blíži k „básnickému dokumentu“. V rámci pokusov o kontextualizáciu zbierky boli naznačené viaceré možnosti jej zaradenia (Ondrejková, Dobrovičová, Šípková, Mihálik). Šrank spomenul aj Ferenčuhovej prácu s veršom a riziko mechanickosti prameňiace z rozpisu do jednoslovných veršov a jej používanie civilného, vecného jazyka, prostredníctvom ktorého autorský subjekt moderuje reflexiu svojich subjektov.

Referátom *Ars inveniendi = ars poetica? O debute Jána Picha Mathesis universalis* Ivana Hostová (FF PU) uzatvorila blok konferencie, zaoberajúc sa konceptuálnou tvorbou a vzťahom matematiky a poézie. Matematika predstavuje idealizovaný abstraktný systém poznania, v ktorom je rovnako ako v poézii dôležitá imaginácia. Debutant Ján Pich pracuje aj s intertextovosťou (vstupný text vychádza z dadaistického manifestu) a s číselnou symbolikou

obsahujúcou v sebe presah k okultizmu. Hostová pri rozbere Pichovej knihy skladajúcej sa zo šiestich textov načrtla možnosti interpretácie takéhoto druhu poézie a poukázala na vizuálnu krásu matematických rovníc, pretože hľadanie krásy k poézii – a to aj tej matematickej – patrí.

Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2016 priniesla mnoho podnetov na uvažo-

vanie o súčasnej slovenskej prozaickej, ale aj 267 básnickej produkcii. Vedecký seminár (znovu) otvoril mnohé otázky, rezonujúce v literárnej kritike, ale aj v povedomí čitateľskej verejnosti a ukázal nové možnosti a prístupy aj k dielam, ktoré si inovatívny prístup samy vyžadujú svojou vlastnou netradičnou formou.